

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО МЕЖДУ БАН И УАН В ОБЛАСТТА НА ИСТОРИЧЕСКАТА НАУКА

Проф. д.ист.н. Валери Стоянов – председател,
доц. д.ист.н. Пенка Пейковска – секретар,
Българо-унгарска историческа комисия

На 31 май 2016 г. в Големия салон на Българската академия на науките се състоя тържествено честване на десетгодишния юбилей на Българо-унгарската историческа комисия. Обикновено всеки юбилей дава подходящ повод за хвърляне поглед назад към изминатия път, за преглед, равностметка и преосмисляне на извършената дейност, за обмисляне на постигнатото и начертаване на новите посоки. Така е и днес, когато отбелязваме десетата година от създаване на Българо-унгарската комисия на историците при Академиите на науките на двете страни.

Основаването и дейността на нашия Юбиляр е брънка от вековното развитие на българо-унгарските научни и културни връзки, при това не само в областта на историческите науки. Естествена предпоставка за това е взаимният интерес на унгарци и българи към своето историческо минало, който се основава на древното родство и сходната историческа съдба на нашите два братски народа. Братски както в произхода си (да не забравяме, че маджарите и българите остават единствените конни народи, съхранили се в европейска среда), така и по участва си в Османската империя, като съюзници в световните войни и в съветския комунистически блок. Докато през XIX в. обаче осъществяването на двустранните българо-унгарски научни връзки, особено в хуманитаристиката, се дължало на отделни личности – изтъкнати учени в разни области на хуманитарното познание (не само история, но и археология, лингвистика, етнология), то от 20-те години на XX в. все повече нараства значимостта на институции като Българската и Унгарската академия на науките, Софийския университет, Будапещенския университет, ако и движеща сила да си остават личностите и междуличностните взаимоотношения.

Първата Българо-унгарска историческа комисия е създадена през 70-те години на XX в. – наред с другите двустранни исторически комисии, с цел да подпомага, насочва и придвижва изучаването на историческото развитие на българо-унгарските двустранни взаимоотношения.

Българо-унгарската историческа комисия, чийто 10-годишен юбилей бе честван, е свързана с възобновяването на междуакадемичния об-

мен в областта на историческите науки, когато през 2004 г. Българската и Унгарската академия на науките одобриха съвместен научен проект по двустранно научно сътрудничество (ЕБР) на тема „Контактни зони между България и Унгария по р. Дунав XIII–XIX век“. В рамките на този проект през м. октомври 2005 г. в Института за исторически изследвания бе проведена съвместна научна конференция, по време на която се осъществи и първата среща между унгарски и български историци. Именно тогава по инициатива на д-р Пенка Пейковска от българска страна и на д-р Атила Шереш от унгарска страна бе направено предложение да се учреди такава комисия с конкретната задача – да съгласува съвместната организаторска и научна дейност, да администрира проектите, да планира и подготвя предстоящите научни форуми и срещи. Идеята бе посрещната с интерес и одобрение от участниците във форума. Впоследствие бяха предприети и административни стъпки за нейното осъществяване – през пролетта на 2006 г. бе внесено предложение за одобрение в Унгарската академия на науките (УАН) и в НС на Института за исторически изследвания, което официално получи „зелена светлина“ още през октомври същата година.

В структурно отношение Българо-унгарската историческа комисия има две секции – унгарска и българска, които функционират съответно към институтите по история при УАН и БАН. Членове на Българската секция на комисията са учени от Института за исторически изследвания, които участват в проектите по междуакадемичския обмен между БАН и УАН. Членове на Унгарската секция на комисията са както участниците във визираните проекти, така и учени от други висши учебни заведения или институти. Тези различия в членството се предопределят от различния начин на функциониране на междуакадемичския обмен в БАН и УАН. Връзка с казаното дотук има обстоятелството, че комисията не разполага със самостоятелно финансиране. Именно затова нейната основна дейност е свързана с проектите по ЕБР (макар в отделни случаи тя да предприема организирането и на други, неангажирани с тези проекти инициативи).

Административно Комисията се ръководи от председателите на двете секции. Председател на Българската секция е проф. д.и.н. Валери Стоянов, а на Унгарската – доц. д-р Имре Реш. Изпълнителните функции се поемат от двамата научни секретари – на българската секция от доц. д.ист.н. Пенка Пейковска, а на Унгарската секция – първоначално от д-р Атила Шереш, изпълняващ длъжността от 2011 г. до 2014 г., а след като д-р Шереш бе определен за зам.-председател на Унгарската секция, от 2015 г. редовен секретар е д-р Габор Деметер. Досега членове на комисията са били общо 30 души, в момента те наброяват 21.

Решенията за текущата ѝ работа се вземат от събранието на нейните членове. На практика това става на специални сесии, които се провеждат по време на съвместните конференции.

През годините основни партньори на комисията (това са, разбира се, институции и организации съмишленици, имащи отношение към нейните цели и задачи), които са подкрепяли – включително материално – нейните инициативи, са били Посолството на Унгария в Р. България, Унгарският културен институт в София, специалността „Унгарска филология“ към катедра „Класически филологии“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Посолството на Р. България в Унгария и Българският културен институт в Будапеща, а така също Българската генеалогическа федерация „Родознание“. В отделни случаи дейността на комисията и нейните издания са били финансово подпомагани от самите институти по история, от Президиума на БАН, от Унгарския институт „Балаши“, от Банка ДСК – група ОТП и от Историческия факултет на Печкия университет.

Целта на Комисията е да определя идейните насоки (първо) на съвместната изследователска работа и (второ) на българо-унгарските научни връзки в областта на историческите науки съобразно със съответните културно- и научно-политически тенденции и приоритети в европейските региони, където се позиционират България и Унгария, а именно – Югоизточна и Централна Европа.

Конкретните нейни задачи са:

- Да изпълнява функцията на свързващо звено между българските и унгарските учени историци.
- Да определя теми на съвместните научноизследователски проекти, изхождайки най-вече от обстоятелството, че главен обект на изследователската работа е общото историческо минало на Унгария и България „на фона“ на историческите процеси, протичащи в реги-

оните на Централна и Югоизточна Европа. Това означава, че изучаването на двустранните българо-унгарски връзки и отношения, както и развитието на историческата унгаристика в България и на историческата българистика в Унгария са по-скоро съпътстващи проблематики.

- Да организира научни форуми (конференции, семинари, кръгли маси и др.) по визираните проблематики и да издава техните материали.
- Да популяризира историята на българо-унгарските политически, културни и научни връзки и постиженията на историческата унгаристика в България, съответно на историческата българистика в Унгария.

Количествените показатели на десетгодишната широкообхватна дейност на Комисията изглеждат, както следва:

Досега са реализирани четири съвместни проекта, единият от които с продължение:

- *Контактни зони между България и Унгария по р. Дунав, XIX–XXI в.* (2004–2009).
- *От националната държава до Европейския съюз: България и Унгария* (2007–2009).
- *Централна и Югоизточна Европа през XIX–XXI в.: Региони, граници, общества, идентичности* (2010–2012).
- *Споделено минало в Централна и Югоизточна Европа: Нови исторически извори, нови методи на изследване* (2013–2015).

В момента вече е започнал пети по ред съвместен проект на тема „Свързани истории: извори за конструиране на историята в Централна и Югоизточна Европа през XVII–XXI в.“ (2016–2018).

Както е видно от проектните теми, научноизследователската дейност на комисията се концентрира върху изучаване на историческото минало от ново и най-ново време.

Досега са организирани седем международни научни конференции и седем кръгли маси по темите на проектите, три семинара по генеалогия, няколко изложби – базари на унгарски и български книги с историческа проблематика, и множество презентации на книги от български и унгарски историци.

Важен момент от дейността на комисията е работата ѝ с млади учени докторанти от хуманитарните институти на БАН и студенти от Софийския университет, предимно от специалност „Унгарска филология“. За тази цел през 2006 г. бе създаден „Младежки форум за интердисциплинарни изследвания“, действащ към секция „Помощни исторически науки и информатика“ на Института за исторически изследвания и специалността „Унгарска филология“ на Софийския университет. За научните изяви на младите учени

и студентите той е организирал три колоквиума:

- „Унгаристика и междукултурен диалог“ (2006).
- „Традиция и новаторство в българската унгаристика“ (2007).
- „Език, култура, идентичност“ (2011).

В подготовката на студентите за участието им в споменатите колоквиуми активно се включи преподавателският състав (в т.ч. и унгарски лектори) на специалност „Унгарска филоло-

гия“.

Конкретните научноизследователски резултати от работата на Българо-унгарската историческа комисия са намерили място в седем съвместни многоезични издания (две от тях са електронни), а тези на младите учени и студенти – в блога „Младежка унгаристика в България“ (<http://ungarisztikabg.blogspot.bg/>).

THE COOPERATION BETWEEN THE BULGARIAN AND HUNGARIAN ACADEMIES OF SCIENCES IN THE FIELD OF HISTORY

Valery Stoyanov, Penka Peykovska

Abstract

The article is devoted to the tenth anniversary of the Bulgarian-Hungarian Joint History Commission. It traces its activity related to the bilateral cooperation between the Bulgarian and Hungarian Academies of Sciences in the field of history from 2004 to 2016.

ЗА НАЧАЛОТО НА БЪЛГАРО-УНГАРСКИТЕ ВРЪЗКИ В ИСТОРИЧЕСКАТА НАУКА

Доц. д.ист.н. Пенка Пейковска,
ИИСТИ – БАН

Двустранното творческо сътрудничество на български и унгарски учени по исторически проблеми е засвидетелствано документално от 90-те години на XIX в. нататък. То се обуславя от взаимния научен интерес към общото историческо минало на българския и унгарския народ, датиращо от древни времена, от развитието на историческата българистика в Унгария и на историческата унгаристика в България. Научноизследователската работа на българските и унгарските историци и техните двустранни връзки и отношения, макар да се влияят от обществено-политическите условия в Унгария и България, имат и самостоятелно развитие. То е предопределено не само от развитието на историческата наука в двете страни, но и от творческите интереси на самите учени.

Българската тема и най-старите връзки между унгарци и българи присъстват в унгарските хроники от Средновековието и епохата на хуманизма (хрониките на Аноним и Туроци)¹. В Унгария началото на научната историопис, основана на критиката на изворите, се поставя в средата на XVIII

в. под влияние на идейните течения в Западна Европа. Следвайки научноизследователските принципи на френските боландисти, в Унгария започват системно да се издирват извори за църковната история, възникват исторически школи (католическа и протестантска) за тяхното събиране и анализиране. Тези процеси засягат също изучаването на историята на балканските народи, а научният интерес към българската история е неделим от изследването на средновековните взаимоотношения между унгарците и източноевропейските народи. През 1787 г. виенският двор поставя задача на видния историк-йезуит Дьорд Прай² да обоснове с исторически доказателства балканската политика на австрийския император и унгарски крал Йосиф II и претенциите на унгарската корона. А в края на XVIII в. последният виден историк от тази епоха Янош Керестей Енгел, представител на просветения протестантизъм, посвещава отделна книга на българската история [1].

Изявите на унгарската историческа българис-

¹ Най-старата унгарска хроника е на Аноним – хроникьор на крал Бела III, от около 1200 г.: Anonymus P. mester. A magyarok cselekedeteiről Gesta Hungarorum; Thuróczy J. Chronica Hungarorum. Brünn és Augsburg. 1488.

² Дьорд Прай (1723–1801) – унгарски историк от немски произход. Встъпва в ордена на йезуитите през 1740 г. В средата на XVIII в. преподава във виенския Терезианум. Трудове: Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum... Vindobonae, 1761; Annales regum Hungariae. Vol. I–V, Viennae, 1763–1770; História regum Hungariae. Vol. I–III, Budae, 1801.